

**ANALIZA DOKUMENATA U
SVRHU IZRADE MAPE
KVALIFIKACIJA ZEMALJA
REGIJE ZA POTREBE
PRIZNAVANJA U
BOSNI I HERCEGOVINI**

SADRŽAJ

UVOD.....	5
BOSNA I HERCEGOVINA	8
REPUBLIKA HRVATSKA	11
REPUBLIKA SLOVENIJA.....	15
REPUBLIKA SRBIJA	17
CRNA GORA.....	19
REPUBLIKA SJEVERNA MAKEDONIJA.....	21
ZAKLJUČAK.....	23

KRATICE

EQF - Europski kvalifikacijski okvir

QF-EHEA - Kvalifikacijski okvir Europskog prostora visokog obrazovanja

ISCED - Međunarodna klasifikacija standarda u obrazovanju

HKO - Hrvatski kvalifikacijski okvir

SQF - Slovenski kvalifikacijski okvir

NOKS - Nacionalni okvir kvalifikacija Republike Srbije

CKO - Crnogorski kvalifikacijski okvir

MQF - Makedonski kvalifikacijski okvir

UVOD

Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja (u daljem tekstu: CIP), od 29.1.2024. do 15.11.2024. godine, implementirao je projekt *Mapiranje kvalifikacija visokog obrazovanja u svrhu automatskog priznavanja u regiji – MOQAR/Mapping of Higher Education Qualifications for the Purpose of Automatic Recognition in Region, koji je financiralo Vijeće Europe*.

Svrha MOQAR projekta je bila prevazići sve barijere u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu BiH) koje ugrožavaju razumijevanje termina automatsko priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija. Ovim projektom ojačali su se ljudski kapaciteti CIP-a u znanjima neophodnim za provedbu automatskog priznavanja, uradilo se mapiranje svih kvalifikacija visokog obrazovanja u regiji, preveo se Priručnik europskog prostora priznavanja/European Area of Recognition (EAR) Manual 2023 na jezike koji su u službenoj upotrebi u BiH, kako bi se olakšalo njegovo korištenje i doprinijelo razumijevanju novih pristupa u priznavanju te se izradila interna digitalna baza podataka, koja će omogućiti djelatnicima Odsjeka za priznavanje dokumenata u CIP-u lakše vrednovanje visokoškolskih kvalifikacija, kao i pregled i korištenje svih podataka neophodnih za vrednovanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija u BiH.

Visoko obrazovanje u BiH, kao i u drugim zemljama bivše SFRJ, prije uvođenja Bolonjskog procesa bilo je zasnovano na stupnjevima stručne spreme te su se stjecale visokoškolske kvalifikacije više stručne spreme (VI.1), visoke stručne spreme (VII.1), magistra znanosti (VII.2) i doktora znanosti (VIII). Prelaskom na bolonjski sustav visokog obrazovanja i donošenjem Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, broj 59/07, 59/09) visoko obrazovanje u BiH zasniva se na ciklusima visokog obrazovanja i dodjeljuju se kvalifikacija bachelor/prvostupnik, master i doktorska kvalifikacija. Ovim zakonom utvrđena je organizacija visokog obrazovanja u BiH, odgovornosti nadležnih vlasti u ovom području, ustanovljena tijela za provođenje zakona i međunarodnih obaveza BiH, te način osiguravanja kvalitete u području visokog obrazovanja. Bitno je napomenuti, da su nadležne obrazovne vlasti, Republika Srpska, 10 kantona/županija u FBiH i Brčko distriktu BiH, uskladile svoje zakone o visokom obrazovanju sa odredbama Okvirnog zakona. Iako u BiH nije u potpunosti razvijen kvalifikacijski okvir, značajno je naglasiti da postoji Odluka o usvajanju Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 31/11, 39/12), koju je usvojilo Vijeće ministara BiH 2011. godine, kao referentni dokument zasnovan na stupnjevima stručne spreme i kvalifikacijama definiranim Europskim kvalifikacijskim okvirom. Dokument daje pregled i pozicioniranje predbolonjskih i bolonjskih kvalifikacija u BiH te jasne generičke deskriptore kvalifikacijskih razina po ishodima učenja.

Nakon navedene Odluke, donesena je i Odluka o usvajanju Akcijskog plana za izradu i provedbu kvalifikacijskog okvira u BiH za razdoblje 2014–2020 godina ("Službeni glasnik BiH", broj 28/15), kojim su potvrđene razine Kvalifikacijskog okvira, ali su, također, definirani i daljnji koraci njegovog unapređenja sa preciziranim aktivnostima i rokovima za njihovo okončanje. Navedeni usvojeni dokumenti su bili temelj za izradu Mape visokoškolskih kvalifikacija zemalja regije, gdje su kvalifikacije regije uspoređene sa razinama kvalifikacija u BiH definiranim Osnovama kvalifikacijskog okvira i Akcijskim planom, kao i s Europskim kvalifikacijskim okvirom (EQF), Kvalifikacijskim okvirom Europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA) i Međunarodnom klasifikacijom standarda u obrazovanju (ISCED), a sve u cilju postizanja olakšanog/ubranog/automatskog priznavanja visokoškolskih kvalifikacija u regiji.

Nadalje, mapiranje kvalifikacija visokog obrazovanja u konačnici treba doprinijeti automatskom priznavanju kako u regiji tako i globalno. U Europskom prostoru visokog obrazovanja (EHEA) te unutar ENIC/NARIC mreža, termin automatskog priznavanja još uvijek nije potpuno definiran, što znači da traži dodatna razmatranja i pojašnjenja za provođenje koncepta automatskog priznavanja određenih zemalja partnera.

European Area of Recognition (EAR) Manual – Priručnik europskog prostora priznavanja i Europska agenda u području digitalizacije i automatskog priznavanja u budućem razdoblju detaljno objašnjavaju termin automatskog priznavanja i način na koji ga zemlje Europskog prostora visokog obrazovanja (EHEA) mogu i primijeniti. Automatsko priznavanje dovodi do prava podnositelja zahtjeva, koji ima kvalifikaciju određene razine, da bude razmatrana za ulazak na tržište rada ili studijski program sljedeće razine u bilo kojoj zemlji Europskog prostora visokog obrazovanja, ukoliko je prethodno postignut dogovor između pojedinih zemalja u svezi razina kvalifikacija i stečenih kompetencija.

Prema tome, jedan od ciljeva MOQAR projekta je približiti svim kreatorima visokog obrazovanja u BiH termin i koncept automatskog priznavanja te su, zbog sličnosti predbolonjskih obrazovnih sustava i najvećeg broja zahtjeva u postupcima priznavanja u BiH, za usporedbu razina odabrane zemlje regije: Republika Hrvatska, Republika Srbija, Republika Slovenija, Crna Gora te Republika Sjeverna Makedonija.

Izrađena Mapa kvalifikacija temelji se na analizi zakonskih i podzakonskih akata kao i održanim sastancima sa nadležnim vlastima svake zemlje regije.

Mapa kvalifikacija prikazuje 4 razine visokog obrazovanja, uspoređene međusobno ali i s EQF-om, QF-EHEA-om i ISCED-om, gdje razine 6, 7 i 8 predstavljaju kvalifikacije visokog obrazovanja, dok su na razini 5 prikazane kvalifikacije samo za zemlje u kojima te kvalifikacije pripadaju visokom obrazovanju. To su Republika Hrvatska i Republika Sjeverna Makedonija. Za ostale zemlje, kvalifikacije razine 5 nisu prikazane jer ne pripadaju visokom obrazovanju i to su većinom programi za majstore i specijalističko usavršavanje, odnosno programi poslijesrednjoškolskog netercijarnog obrazovanja.

Zajedničko za sve zemlje je da je kvalifikacija prvostupnika/bachelora pozicionirana na razinu 6 što odgovara razini 6 EQF-a, odnosno prvom ciklusu QF-EHEA, s izuzetkom Crne Gore gdje je kvalifikacija bachelora s 240 ECTS bodova

pozicionirana na podrazinu 7.1 što odgovara razini 7 EQF-a, odnosno drugom ciklusu u QF-EHEA. Republika Sjeverna Makedonija, Republika Hrvatska, Republika Slovenija razlikuju diplomu prvostupnika stečenu završetkom sveučilišnog ili stručnog studija stavljajući ih na podrazine 6A ili 6B, odnosno 6 st i 6 sv, odnosno diploma prve stopnje UN i diploma prve stopnje VS. Republika Srbija razlikuje kvalifikaciju prvostupnika sa 180 ECTS bodova na podrazini 6.1 i kvalifikaciju prvostupnika sa 240 ECTS bodova na podrazini 6.2.

Kvalifikacija mastera se nalazi na razini 7 nacionalnih kvalifikacijskih okvira svih zemalja, što odgovara razini 7 EQF-a, odnosno drugom ciklusu QF-EHEA. Pri tome, Republika Hrvatska i Republika Sjeverna Makedonija razlikuju master koji se stječe završetkom sveučilišnog ili stručnog studija stavljajući ga na podrazine 7.1st/sv i 7.2 sv (specijalist), odnosno 7A i 7B. Republika Srbija master akademske i strukovne studije pozicionira na podrazinu 7.1, a specijalističke akademske na podrazinu 7.2.

Kvalifikacija doktora znanosti se nalazi na razini 8 nacionalnih kvalifikacijskih okvira svih zemalja, što odgovara razini 8 EQF-a, odnosno trećem ciklusu QF-EHEA. Trajanje doktorskog studija u svim zemljama je najmanje 3 godine, a uvjet za upis na doktorski studij je odgovarajuća kvalifikacija drugog ciklusa visokog obrazovanja.

Svrha izradene Mape kvalifikacija je olakšati uspoređivanje i priznavanje razina kvalifikacija u BiH sa kvalifikacijama ostalih pet zemalja regije u cilju priznavanja kvalifikacija zemalja regije u BiH. Također, dodatna korist provedenog projekta ogleda se u činjenici da druge zemlje mogu iskoristiti rezultate projekta prilikom mapiranja kvalifikacija stečenih u BiH u zemljama regije, ukoliko za to postoje preduvjeti i ukoliko su suglasne sa urađenom usporedbom kvalifikacija odnosno urađenim mapiranjem.

***Rezultati MOQAR projekta, kao i urađena analiza propisa te izrađena Mapa kvalifikacija, rad je isključivo MOQAR tima i CIP-a te ne obvezuje niti jednu razmatranu zemlju da koristi istu.**

BOSNA I HERCEGOVINA

Razmatrani propisi:

- *Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 59/07 i 59/09);*
- *Odluka o usvajanju Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 31/11, 39/12);*
- *Odluka o usvajanju Akcijskog plana za izradu i provedbu kvalifikacijskog okvira u BiH za razdoblje 2014-2020 godina ("Službeni glasnik BiH", broj 28/15);*
- *Preporuke o korištenju kvalifikacijskih okvira u postupku priznavanja inozemnih visokoškolskih kvalifikacija ("Službeni glasnik BiH", broj 81/14).*

Kvalifikacije u visokom obrazovanju u BiH propisane su Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH, kao i zakonima nadležnih obrazovnih vlasti. BiH ima unitarni sustav visokog obrazovanja, odnosno sustav visokog obrazovanja temeljen na ciklusima visokog obrazovanja i izdaju se isključivo akademske kvalifikacije. S druge strane, većina zemalja regije ima binarni sustav visokog obrazovanja temeljen na akademskim, ali i profesionalnim kompetencijama. Međutim, uzimajući u obzir da se priznavanje, temeljeno na odredbama Lisabonske konvencije o priznavanju, provodi na način da se priznaju prava koje kvalifikacija ima u zemlji u kojoj je stečena sa određivanjem razine kvalifikacije i znanstvenog područja u kojoj je visokoškolska kvalifikacija stečena to ne predstavlja prepreku za vrednovanje svake pojedinačne inozemne visokoškolske kvalifikacije.

Analizom Mape puta za sustavnu provedbu Lisabonske konvencije u BiH i propisa o priznavanju inozemnih visokoškolskih kvalifikacija, koja je nastala kao rezultat ILIRIC projekta koji je implementiran 2023. godine, CIP je donio preporuku nadležnim obrazovnim vlastima u BiH i visokoškolskim ustanovama da u propise o priznavanju unesu odredbu o priznavanju inozemne visokoškolske kvalifikacije u određenim slučajevima bez provođenja posebnog postupka priznavanja, s ciljem olakšavanja nastavka obrazovanja i zapošljavanja u BiH nositelju kvalifikacije, odnosno odredbu o eventualnom automatskom priznavanju.

Svrha automatskog priznavanja je olakšati nositelju kvalifikacije pristup nastavku obrazovanja i zapošljavanju u BiH, a sve s ciljem pomoći tržištu rada u BiH.

Odluka o usvajanju Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Osnove kvalifikacijskog okvira) je jedini dokument koji pozicionira predbolonjske i bolonjske kvalifikacije te daje sustavni pregled visokoškolskih kvalifikacija u BiH. Dokument Osnove kvalifikacijskog okvira je usklađen s Europskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje (EQF-LLL).

U navedenom dokumentu dan je tabelarni prikaz razina Osnova kvalifikacijskog okvira kojim su bachelor (prvi ciklus visokog obrazovanja po Bolonji) i viša stručna sprema – VŠS (VI.1) svrstani na 6. kvalifikacijsku razinu, a što odgovara razini 6 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF); master (drugi ciklus visokog obrazovanja po Bolonji) i visoka stručna sprema – VSS (VII.1) te magistar specijalist (VII.1) svrstani na 7. razinu, a što odgovara razini 7 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF); doktorat (treći ciklus visokog obrazovanja po Bolonji), doktor znanosti (VIII.) te magistar znanosti (VII.2) svrstani na 8. razinu, a što odgovara razini 8. Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF). Pri ovome svaka referentna razina obuhvaća kombinaciju znanja, vještina i kompetencija, odnosno standard postignuća tog i prethodnih kvalifikacijskih razina, iz čega se može zaključiti da svaka viša kvalifikacijska razina ukazuje da osoba ima više znanja, vještina i kompetencija kao ishoda učenja, koji omogućava usporedbu kvalifikacija na osnovu istog sustava vrednovanja i veću objektivnost u ocjenjivanju postignuća. Time se olakšava vertikalna i horizontalna prohodnost kroz cijeli sustav obrazovanja i obuke, kako u BiH tako i izvan nje. Važno je napomenuti da odnos predbolonjskih i bolonjskih kvalifikacija iste razine nije definiran niti Odlukom niti Akcijskim planom, te će se isti definirati daljnjim razvojem i razradom Kvalifikacijskog okvira u BiH. Osnovama kvalifikacijskog okvira definirano je da je cilj kvalifikacijskog okvira, između ostalog, razumijevanje različitih vrsta kvalifikacija i njihovih odnosa; razumljiv prikaz obrazovnih postignuća za poslodavce; usmjeravanje pojedinca u pogledu izbora obrazovanja i karijere; olakšavanje mobilnosti i transparentnija dostupnost obrazovanju tijekom cijelog života; olakšavanje prepoznavanja i priznavanja domaćih kvalifikacija u inozemstvu i inozemnih u BiH; da služi kvalitetnoj zapošljivosti, što jasno ukazuje o njenom izuzetnom značaju, kao ključnoj obrazovnoj reformi u visokom obrazovanju. Osnove kvalifikacijskog okvira je inicijalni dokument te će se dalje razrađivati i definirati, a što ne podrazumijeva mijenjanje osnovnih načela utvrđenih Osnovama kvalifikacijskog okvira, odnosno razina kvalifikacija.

Razina 5 – Osnovama kvalifikacijskog okvira još uvijek nisu definirane kvalifikacije razine 5 te će se iste dalje razvijati razvojem kvalifikacijskog okvira. Pretpostavka je da će, u daljnjoj razradi, razina 5 obuhvaćati kratke cikluse visokog obrazovanja, mikrocertifikate te kvalifikacije poslijesrednjoškolskog netercijarnog obrazovanja. Kratki ciklus u visokom obrazovanju najčešće se odnosi na kratke strukovne studijske programe orjentirane prema praksi i usmjerene prema potrebama poslodavaca.

Razina 6 – bachelor ili baccalaureat (prvi ciklus visokog obrazovanja po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja) i viša stručna sprema – VŠS (VI.) (po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja) odgovaraju razini 6 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF);

Razina 7 – master (drugi ciklus visokog obrazovanja po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja) i visoka stručna sprema – VSS (VII.1) te magistar specijalist (VII.1) (po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja) odgovaraju razini 7 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF);

Razina 8 – doktorat (treći ciklus visokog obrazovanja po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja), doktor znanosti (VIII.) te magistar znanosti (VII.2) (po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja) odgovaraju razini 8 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

Nakon završetka svakog ciklusa visokog obrazovanja u BiH izdaje se diploma i Dodatak diplomi. Točkom 3. Upustva o formi i sadržaju diplome i dodatka diplomi, koju sukladno Okvirnom zakonu izdaje i ažurira Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete propisano je da visokoškolske ustanove unose razinu kvalifikacije, odnosno da li akademska kvalifikacija pripada prvom, drugom ili trećem ciklusu visokog obrazovanja.

Razmatrani propisi:

- *Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (Narodne novine broj 22/13, 41/16, 64/18, 47/20 i 20/21);*
- *Zakon o akademskom i stručnom nazivu i akademskom stupnju (Narodne novine broj 123/23);*
- *Zakon o priznavanju i vrednovanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija (Narodne novine broj 69/2022);*
- *Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (Narodne novine broj 119/22);*
- *Pravilnik o registru Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira (Narodne novine broj 96/2021);*
- *Smjernice za razvoj standarda kvalifikacija u visokom obrazovanju u visokom obrazovanju (www.kvalifikacije.hr).*

U Republici Hrvatskoj je binarna struktura visokog obrazovanja podijeljena na stručni i sveučilišni profil studija i institucija. Stručni studiji usmjereni su primarno prema tržištu rada, a sveučilišni ka daljnjem nastavku akademskog obrazovanja. Uspostavljeno je 13 razina cjelovitih kvalifikacija od čega se 8 odnosi na visoko obrazovanje.

Ustanove visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj dijele se na sveučilišta (sa svojim sastavnicama – fakultetima i umjetničkim akademijama), veleučilišta i visoke škole. Sveučilišta organiziraju i izvode sveučilišne studije, a iznimno mogu izvoditi i stručne studije. Veleučilišta i visoke škole izvode stručne studije. Visoko obrazovanje u Republici Hrvatskoj obuhvaća 3 razine:

1. prijediplomska;
2. diplomatska;
3. poslijediplomska.

Zakonom o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru propisane su cjelovite i djelomične kvalifikacije i njihovo pridruživanje razinama HKO-a.

HKO razina 5 – postoji samo kod stručnog obrazovanja; kvalifikacije stečene završetkom stručnih kratkih studija kojima se stječe manje od 180 ECTS bodova (120–179 ECTS bodova) strukovnoga specijalističkog usavršavanja. Ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije je minimalno 120 ECTS bodova, od kojih je najmanje 60 ECTS bodova na razini 6 ili višoj razini ishoda učenja. Uvjet je pristupanja posjedovanje prethodne kvalifikacije na razini 4.1 ili više. Kvalifikacije razine 5 HKO stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i stručni naziv stečen završetkom stručnoga dodiplomskog studija, u trajanju kraćem od tri godine čijim završetkom se stječe viša stručna sprema (VŠS) po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, a koji je ujednačen s odgovarajućim stručnim nazivom pristupnik uz naznaku struke odgovaraju razini 5 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

HKO razina 6 – kvalifikacije stečene završetkom preddiplomskih studija;

HKO razina 6.st – kvalifikacije stečene završetkom preddiplomskih stručnih studija; 3–4 godine (180–240 ECTS bodova);

HKO razina 6.sv – kvalifikacije stečene završetkom preddiplomskih sveučilišnih studija; 3–4 godine (180–240 ECTS bodova).

Ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije na razini 6.st i razini 6.sv minimalno je 180 ECTS bodova, od kojih je najmanje 120 ECTS bodova na razini 6 ili višoj razini ishoda učenja. Uvjet je pristupanja posjedovanje prethodne kvalifikacije na razini 4.2 ili na razini 5, uz položene ispite obveznih predmeta državne mature.

Završetkom sveučilišnoga preddiplomskog studija student stječe akademski naziv sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) uz naznaku struke, uz izuzetak programa iz područja tehničkih i biotehničkih znanosti, gdje student stječe akademski naziv sveučilišni prvostupnik (baccalaureus) inženjer.

Kvalifikacije razine 6 HKO stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja, stručni naziv stečen završetkom stručnog dodiplomskog studija kraćeg od 3 godine čijim završetkom se stječe viša stručna sprema (VŠS) po predbolonjskom sustavu obrazovanja, a koji je ujednačen s odgovarajućim stručnim nazivom prvostupnik (baccalaureus) uz naznaku struke ili prvostupnik (baccalaureus) inženjer uz naznaku struke 1^a, i stručni naziv stečen završetkom stručnog dodiplomskog studija od 3 godine čijim završetkom se stječe viša stručna sprema (VŠS) po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, a koji je ujednačen s stručnim nazivom prvostupnik (baccalaureus) uz naznaku struke ili prvostupnik (baccalaureus) inženjer uz naznaku struke, odgovaraju razini 6 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

HKO razina 7.1. – kvalifikacije stečene završetkom diplomskih studija; 1–2 go-

1 Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju NN 123/23, čl.15.st.3: "Stručni naziv stečen završetkom stručnoga dodiplomskog studija, u trajanju kraćem od tri godine čijim završetkom se stječe viša stručna sprema (VŠS), ujednačen je s odgovarajućim stručnim nazivom pristupnik uz naznaku struke, u skladu s člankom 8. ovoga Zakona ili s odgovarajućim stručnim nazivom prvostupnik (baccalaureus) uz naznaku struke ili prvostupnik (baccalaureus) inženjer uz naznaku struke." Odluka o ujednačavanju je prepuštena autonomiji visokoškolske ustanove.

dine (60-120 ECTS bodova);

HKO razina 7.1.st – kvalifikacije stečene završetkom specijalističkih diplomskih stručnih studija- magistar uz naznaku struke;

HKO razina 7.1.sv – kvalifikacije stečene završetkom sveučilišnih diplomskih studija te integriranih preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija – sveučilišni magistar uz naznaku struke.

Ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije završetkom specijalističkih diplomskih stručnih studija i sveučilišnih diplomskih studija minimalno je 60 ECTS bodova na razini 7 ili

višoj razini ishoda učenja, uz uvjet da se zajedno s prethodno stečenom kvalifikacijom na razini 6 stječe ukupno najmanje 300 ECTS bodova. Uvjet je pristupanja posjedovanje prethodne kvalifikacije na razini 6.st ili razini 6.sv u skladu s uvjetima koje općim aktom utvrdi visoko učilište, uz ispunjavanje uvjeta utvrđenih studijskim programom visokog učilišta. Ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije završetkom integriranoga preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija minimalno je 300 ECTS bodova na razini 6 i 7 ili višoj razini ishoda učenja, od kojih je najmanje 60 ECTS bodova na razini 7. Uvjet pristupanja je posjedovanje prethodne kvalifikacije na razini 4.2 ili na razini 5, uz položene ispite obveznih predmeta državne mature.

HKO razina 7.2 – kvalifikacije stečene završetkom poslijediplomskih specijalističkih studija; 1-2 godine (60-120 ECTS bodova) – specijalist uz naznaku struke. Ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije minimalno je 60 ECTS bodova na razini 7 ili višoj razini ishoda učenja. Uvjet je pristupanja posjedovanje prethodne kvalifikacije koja se stječe završetkom sveučilišnoga diplomskog ili integriranoga preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija u skladu s uvjetima koje općim aktom utvrdi sveučilište odnosno sastavnica sveučilišta, uz ispunjavanje uvjeta utvrđenih studijskim programom sveučilišta ili njegove sastavnice.

Kvalifikacije razine 7 HKO stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja; stručni naziv stečen završetkom stručnog dodiplomskog studija od najmanje 4 godine čijim završetkom se stječe visoka stručna sprema (VSS) po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, a koji je ujednačen s odgovarajućim stručnim nazivom magistar uz naznaku struke; stručni naziv stečen završetkom sveučilišnog dodiplomskog studija čijim završetkom se stječe visoka stručna sprema (VSS) po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, a koji je ujednačen s akademskim nazivom sveučilišni magistar (inženjer/doktor) uz naznaku struke i stručni naziv stečen završetkom stručnog poslijediplomskog studija koji se izvodi na sveučilištu po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, a koji je ujednačen s akademskim nazivom specijalist uz naznaku struke odgovaraju razini 7 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

HKO Razina 8.1 – kvalifikacije stečene završetkom poslijediplomskih znanst-

venih magistarskih studija ². Stjecanje kvalifikacije uključuje najmanje jednu godinu znanstvenog ili umjetničkog istraživanja u ekvivalentu punoga radnog vremena, čiji je rezultat barem jedan objavljen originalan znanstveni rad s relevantnom međunarodnom recenzijom.

HKO Razina 8.2 – kvalifikacije stečene završetkom poslijediplomskih sveučilišnih

(doktorskih) studija – doktor znanosti/umjetnosti. Uvjet za stjecanje kvalifikacije najmanje je ri godine znanstvenih ili umjetničkih istraživanja u ekvivalentu punog radnog vremena, čiji su rezultat originalni znanstveni radovi s relevantnom međunarodnom recenzijom. Iznimno, kvalifikacija se stječe skladno iznimkama za stjecanje doktorata znanosti odnosno doktorata umjetnosti propisanih zakonom kojim se uređuje znanstvena djelatnost i visoko obrazovanje. Uvjet je pristupanja posjedovanje prethodne kvalifikacije na razini 7.1.sv, u skladu s uvjetima koje općim aktom utvrdi sveučilište odnosno sastavnica sveučilišta, uz ispunjavanje uvjeta utvrđenih studijskim programom sveučilišta ili njegove sastavnice. Kvalifikacija razine 8 HKO stečena po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja; akademski stupanj doktora znanosti/umjetnosti stečen završetkom sveučilišnoga poslijediplomskoga znanstvenog/umjetničkog studija, te stečen obranom disertacije izvan dokorskog, kao i akademski stupanj magistra znanosti/umjetnosti stečeni po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 8 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

Prema informacijama sa sastanka s predstavnicima ENIC/NARIC ureda Agencije za znanost i visoko obrazovanje Republike Hrvatske, zaključeno je da je automatsko priznavanje mehanizam koji u visokom obrazovanju koriste isključivo visoka učilišta za potrebe odobravanja nastavka visokog obrazovanja kandidata. Automatsko priznavanje razine inozemne kvalifikacije je u nadležnosti samog visokog učilišta na kojem osoba nastavlja obrazovanje te se, ukoliko je moguće, koristi u okviru upisnog postupka na visoko učilište / studij, a kako to navodi i sam Zakon o priznavanju i vrednovanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija.

Neki od glavnih preduvjeta za mogućnost automatskog priznavanja razine inozemne

kvalifikacije u svrhu nastavka visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj su uspostavljen operativni sustav osiguravanja kvalitete visokog obrazovanja u državi stjecanja kvalifikacije usklađen sa Standardima i smjericama za osiguravanje kvalitete u Europskom prostoru visokog obrazovanja (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG), kao i uspostavljen usporediv nacionalni okvir kvalifikacija koji je referenciran na Europski kvalifikacijski okvir (EQF) i Kvalifikacijski okvir Europskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA).

² Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju NN 123/23, čl.16.: "Osobe koje su završile sveučilišni poslijediplomski znanstveni studij kojim se stječe akademski stupanj magistra znanosti/umjetnosti zadržavaju akademski stupanj magistra znanosti (mr.sc)/umjetnosti (mr.art.)". Poslijediplomski znanstveni studij predstavlja kvalifikaciju stečenu po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, a od 2003.godine se ovi programi više ne izvode

REPUBLIKA SLOVENIJA

Razmatrani propisi:

- *Slovenian Qualifications Framework Act (2015.);*
- *Slovensko ogrodje kvalifikacij (Slovenski kvalifikacijski okvir) SQF.*

Republika Slovenija ima unitarni sustav visokog obrazovanja, uz izuzetak prvog ciklusa visokog obrazovanja koji može biti i stručni i akademski. Kvalifikacije u SQF-u su podijeljene u 10 razina i referencirane s 8 razina EQF-a kroz deskriptore kvalifikacijskih razina oba okvira.

Ustanove visokog obrazovanja su: sveučilišta, fakulteti, umjetničke akademije i visoke stručne škole, a obrazovni studijski programi izvode se u tri ciklusa:

- prvi ciklus (3-4 godine):
 - stručni studijski programi,
 - akademski studijski programi,
- drugi ciklus (1-2 godine):
 - magistarski studijski programi,
 - integrirani magistarski studijski programi,
- treći ciklus (3 godine):
 - doktorski studijski programi.

SQF razina 6 – Diploma o višji strokovni izobrazbi (short-cycle higher vocational education) stečena po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i Diploma o višji strokovni izobrazbi, odnosno višješolski izobrazbi (short-cycle higher vocational diploma) stečena po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, obje u trajanju od 2 godine, nisu dio visokoškolskog sustava Republike Slovenije.

SQF razina 7 – diploma prve stopnje (VS) (Professional Bachelor's Degree) i Diploma prve stopnje (UN) (Academic Bachelor's Degree) ; 3-4 godine (180-

240 ECTS). Kvalifikacije razine 7 SQF stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i diploma o visokem strokovnom izobraževanju (professional higher education) i diploma o specijalizaciju (Specialisation following old short-cycle higher education and higher vocational education) stečene po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 6 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

SQF razina 8 – diploma druge stopnje (Master's degree); 1-2 godine (60-120 ECTS) i Diploma druge stopnje (Integrated Master's Degree); 5 godina (300 ECTS). Kvalifikacije razine 8 SQF stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i diploma o univerzitetnom izobraževanju (academic higher education); diploma o visokoškolskem izobraževanju (professional higher education) i diploma o specijalizaciji (specialization following professional higher education) stečene po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 7 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

SQF razina 9 – obuhvaća samo kvalifikacije stečena po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja: diplomu o specijalizaciji (po univerzitetni /visokoškolski izobrazbi) i diplomu o magisteriju znanosti koje odgovara ju razini 8 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF);

SQF razina 10 – diploma tretje stopnje (Doctorate); 3-4 godine (180-240 ECTS). Kvalifikacija razine 10 SQF stečena po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i diploma o doktoratu znanosti stečena po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 8 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF). Sve visokoškolske kvalifikacije koje se stječu u Republici Sloveniji nalaze se u registru SQF kvalifikacija. Prilikom studijske posjete Republici Sloveniji, predstavnici ENIC/NARIC centra Republike Slovenije kao i predstavnici Javnog zavoda Center RS za poklicno izobraževanje (CPI) istaknuli su kako Registar SQF kvalifikacija predstavlja javno dostupan informacijski sustav o Slovenskom kvalifikacijskom okviru koji omogućava uvid u svaku pojedinačnu kvalifikaciju koja može biti dodjeljena u Republici Sloveniji.

CRNA GORA

Razmatrani propisi:

- *Zakon o Nacionalnom okviru kvalifikacija (Sl. list Crne Gore*, br. 80 /10);
- *Pravilnik o opisu nivoa i podnivoa kvalifikacija (Sl. list Crne Gore*, br. 64/11).

U Crnoj Gori je binarni sustav visokog obrazovanja i obuhvaća 3 razine visokog obrazovanja:

- Prva razina – osnovne studije – 180 ECTS bodova;
- Druga razina – master (poslijediplomski) – 120 ECTS bodova;
- Treća razina – doktorski – 180 ECTS bodova.

Studijski programi prve i druge razine mogu se akreditirati kao akademski i stručni (primijenjeni). Doktorski studijski programi mogu se akreditirati kao akademski. Programi prve razine (osnovne studije) organizirani su kao tro-godišnji i nose 180 ECTS bodova za većinu studijskih programa. U skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju akademski programi prve razine mogu biti organizirani kao integrirani studijski programi prve i druge razine (osnovni i master ili postdiplomski) te nose 300, odnosno 360 ECTS bodova. Osobe koje steknu diplomu završetkom integriranih osnovnih i master studija imaju pravo izravnog upisa na Doktorske studije. Bitno je spomenuti da ne postoji mogućnost prelaska sa primijenjenih studija na akademske studije.

Nacionalni okvir kvalifikacija u Crnoj Gori je instrument koji omogućava svrstavanje, usporedbu, razvijanje i razumijevanje kvalifikacija, njihovu povezanost i jasan pregled različitih načina stjecanja kvalifikacija za potrebe tržišta rada i društva. NOK je zasnovan na ishodima učenja i ima ulogu osuvremenjavanja sustava kvalifikacija kako bi bio jasan i razumljiv svim ciljnim grupama. U skladu sa Zakonom o Nacionalnom kvalifikacijskom okviru, kvalifikacije u Crnogorskom kvalifikacijskom okviru svrstane su u osam kvalifikacijskih razina, s podrazinama na razinama 1, 4 i 7. Svaka razina ili podrazina ima svoje deskriptore koji uključuju tri kategorije: znanje, vještine i kompetencije.

CKO razina V – viša stručna škola – posebni programi, moduli (120 CSPK/ECVET)

nisu dio visokoškolskog sustava Crne Gore;

CKO razina VI – osnovne akademske i primijenjene studije (180 ECTS bodova); Kvalifikacije razine VI CKO stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i viša škola do 4 godine završena po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 6 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF);

CKO razina VII – osnovne akademske i primijenjene studije 240 ECTS;

CKO razina VII 1 – postdiplomske specijalističke akademske i primijenjene studije 180+60 ECTS;

CKO razina VII 2 – postdiplomske magistarske studije 180+120 ECTS, 240+60 ECTS, 180+60+60 ECTS;

Kvalifikacije razine VII CKO stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i visoko obrazovanje 4-6 godina (VII 1); visoko obrazovanje + 2 godine (VII 2) stečeno po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 7 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

CKO razina VIII – doktorske studije 300+180 ECTS; Kvalifikacija razine VIII CKO stečena po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i doktorat stečen po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 8 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

Na sastanku s predstavnicima ENIC/NARIC centra Crne Gore istaknuto je kako su ishodi učenja na primijenjenim studijima usmjereni prvenstveno prema tržištu rada. Prema njihovim navodima, u tijeku je izmjena Zakona o Nacionalnom okviru kvalifikacija.

REPUBLIKA SRBIJA

Razmatrani propisi:

- Zakon o visokom obrazovanju Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", br. 88/2017, 73/2018,27/18, 67/2019, 6/2020, 11/2021,67/21 i 76/23),
- Zakon o Nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", br. 27/2018, 6/2020 i 129/21).

Visoko obrazovanje u Republici Srbiji se temelji na binarnom sustavu visokog obrazovanja (strukovni i akademski) i obuhvaća 3 stupnja visokog obrazovanja:

Studije prvog stepena:

- 1) osnovne akademske studije;
- 2) osnovne strukovne studije;
- 3) specijalističke strukovne studije.

Studije drugog stepena:

- 1) master akademske studije;
- 2) master strukovne studije;
- 3) specijalističke akademske studije.

Studije trećeg stepena su doktorske akademske studije.

Zakonom o Nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije (2018. godina) uspostavljen je Nacionalni okvir kvalifikacija Republike Srbije (NOKS). NOKS svrstava kvalifikacije u 8 razina i 4 podrazine.

NOKS razina 5 – završeno majstorsko, odnosno specijalističko obrazovanje u trajanju od 1- 2 godine i neformalno obrazovanje odraslih u trajanju od 6 mjeseci po bolonjskom sustav visokog obrazovanja i školovanje za specijalizaciju, koje je odgovaralo petom stupnju stručne spreme po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, nisu dio visokoškolskog sustava Republike Srbije.

NOKS razina 6

NOKS razina 6.1. – osnovne akademske studije obima od najmanje 180 ECTS bodova, odnosno osnovne strukovne studije obima od 180 ECTS bodova.

Uvjet za stjecanje ove razine je prethodno stečena razina 4 NOKS-a i položena opća, stručna odnosno umjetnička matura odnosno završen program za polaganje državne mature u dvogodišnjem trajanju i položena opća matura, u skladu sa zakonima koji uređuju srednje obrazovanje i vaspitanje i visoko obrazovanje;

NOKS razina 6.2.– osnovne akademske studije od minimalno 240 ECTS bodova, odnosno specijalističke strukovne studije obima od minimalno 60 ECTS bodova. Uvjet za stjecanje ove razine je prethodno stečena razina 4 NOKS-a i položena opća, stručna odnosno umjetnička matura odnosno završen program za polaganje državne mature u dvogodišnjem trajanju i položena opća matura, u skladu sa zakonima koji uređuju srednje obrazovanje i vaspitanje i visoko obrazovanje, odnosno razina 6.1 (OSS obima 180 ECTS bodova);

Kvalifikacije razine 6 NOKS-a stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i završene osnovne studije na fakultetu u trajanju od tri godine; diploma više škole do 3 godine; dijela studijskog programa osnovnih studija na fakultetu, čijim završavanjem se stjecao prvi stupanj visokog obrazovanja (6.1); specijalističke strukovne studije³ stečeni po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, odgovaraju razini 6 Euroskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

NOKS razina 7 – integrirane akademske studije obima od 300 do 360 ECTS bodova; master akademske studije obima od 60 ECTS bodova i 120 ECTS bodova;

NOKS razina 7.1. – master strukovne studije obima od min 120 ECTS bodova;

NOKS razina 7.2. –specijalističke akademske studije obima od 60 ECTS;

Kvalifikacije razine 7 NOKS-a stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i završene osnovne studije na fakultetu u trajanju od 4-6 godina; specijalističke studije drugog stupnja i magistarske studije (magistar nauka; 7.2) stečeni po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, odgovaraju razini 7 Euroskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

NOKS razina 8 – doktorske studije obima 180 ECTS. Kvalifikacija razine 8 NOKS-a stečena po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i doktorske studije (naučni stepen doktora nauka) stečene po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, odgovaraju razini 8 Euroskog kvalifikacijskog okvira (EQF). Prema navodima predstavnika Agencije za kvalifikacije Republike Srbije, sukladno Zakonu o visokom obrazovanju Republike Srbije, osnovano je Nacionalno veće za visoko obrazovanje radi osiguranja razvoja i unapređenja kvalitete visokog obrazovanja, a koje ima 17 članova. Zakonom o Nacionalnom okviru kvalifikacija Republike Srbije propisani su deskriptori kompetencija/ishoda učenja, neophodni za pristup diplomanata tržištu rada u Republici Srbiji i nastavak obrazovanja, za svaku razinu i podrazinu kvalifikacije. Kvalifikacije se razvrstavaju po razinama na osnovu složenosti ishoda učenja. Diplomanti sa završenim strukovnim studijima nemaju mogućnost nastavka obrazovanja na odgovarajućem akademskom studiju. Automatsko priznavanje moguće je ako postoji potpisan sporazum o takvoj vrsti priznavanja u Republici Srbiji. Na primjer, Republika Srbija i Republika Srpska imaju potpisan Sporazum o uzajamnom priznavanju dokumenata u obrazovanju i regulisanju statusnih pitanja učenika i studenata ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 79/05) te se, u skladu sa Sporazumom za kvalifikacije stečene na visokoškolskim ustanovama na prostoru Republike Srbije, ne provodi postupak priznavanja za zapošljavanje na prostoru Republike Srpske kao niti za nastavak obrazovanja na visokoškolskim ustanovama Republike Srpske.

3. Izmjenom Zakona o visokom obrazovanju Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", br. 88/2017, 73/2018,27/18, 67/2019, 6/2020, 11/2021,67/21 i 76/23) specijalističke strukovne studije premješteno su s nivoa 7.1 na nivo 6.2

REPUBLIKA SJEVERNA MAKEDONIJA

Razmatrani propisi:

- *Zakon o nacionalnom kvalifikacijskom okviru, broj: 137/2013/2016.*

U Republici Sjevernoj Makedoniji je binarni sustav visokog obrazovanja i obuhvaća sveučilišne/akademske i stručne studije. Sveučilišni/akademske studije obuhvaćaju 3 razine sveučilišnih studijskih programa:

- Prva razina – dodiplomski;
- Druga razina – poslijediplomski ili integrirani dodiplomski i poslijediplomski;
- Treća razina – doktorski studij.

Nacionalni kvalifikacijski okvir je nacionalni standard koji regulira stjecanje i korištenje kvalifikacija. Institucije visokog obrazovanja mogu biti sveučilišta i visoke stručne škole i mogu biti javne, privatne – javne neprofitne ustanove i privatne. U skladu sa zahtjevima Bolonjskog procesa, studijski programi u visokom obrazovanju organizirani su u tri ciklusa, temeljeni na ECTS bodovima i ishodima učenja. Izdavanje dodatka diplomi je obavezno.

Stručni studij traje tri godine i njegovim završetkom stječe se 180 ECTS bodova. Iznimno, stručni studij može trajati četiri godine i stječe se 240 ECTS bodova.

U prvom ciklusu stručnih studija mogu se izvoditi kratki studijski programi od 60 do 120 ECTS bodova. Trajanje sveučilišnog studija prvog ciklusa u pravilu je tri do četiri godine (180 do 240 ECTS bodova). Osposobljava diplomante za ulazak u drugi ciklus i daje im priliku za ulazak na tržište rada. Akademski sveučilišni studiji drugog ciklusa traju od jedne do dvije godine (od 60 do 120 ECTS bodova). Ukupan broj bodova koji se stječu na prvom i drugom ciklusu sveučilišnih studija iznosi 300 ECTS bodova. Općenito, doktorski studij traje najmanje tri godine (minimalno 180 ECTS bodova).

MQF razina V – Short cycle (kratki ciklusi vo pramkite na prvot ciklus) V/A; Kvalifikacija razine V MQF stečena po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i visookobrazovanie – 2 godini (VŠS) VI stepen stečeno po predbolonjskom sus-

tavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 5 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

MQF razina VI B – prvi ciklus univerzitetski-stručni studi 180 ECTS;

MQF razina VI A – prvi ciklus univerzitetski/stručni studii 240 ECTS;

Kvalifikacije razine VI MQF stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i visoko obrazovanje 4 godini (VSS; VI-1 stepen) stečeno po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 6 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

MQF razina VII B – drugi ciklus specijalisticki studii 60-120 ECTS; integrirani studii I i II ciklus od 300 ECTS;

MQF razina VII A – drugi ciklus magisterski akademski studii 60-120 ECTS;

Kvalifikacije razine VII MQF stečene po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i magisterski studii 2 godini (VII/2 stepen) stečen po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 7 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF).

MQF razina VIII – doktorski studii, minimalno 180 ECTS; Kvalifikacija razine VIII MQF stečena po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja i doktorski studii (VII stepen) stečen po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja odgovaraju razini 8 Europskog kvalifikacijskog okvira (EQF)

ZAKLJUČAK

Automatsko/olakšano priznavanje

Ostvarivanje cilja razvoja sustava s poštenim i transparentnim postupcima priznavanja, koji je u potpunosti u skladu s Lisabonskom konvencijom o priznavanju, u praksi se može postići samo ako je u potpunosti uspostavljen operativni sustav vanjskog osiguravanja kvalitete visokog obrazovanja i razvijen nacionalni kvalifikacijski okvir u svim zemljama koje uspostavljaju sustav priznavanja temeljen na automatskom priznavanju. To podrazumijeva i usklađivanje sustava osiguranja kvaliteta sa Standardima i smjernicama za osiguravanje kvalitete u Europskom prostoru visokog obrazovanja (ESG standardi), kao i referenciranje nacionalnih kvalifikacijskih okvira sa Europskim kvalifikacijskim okvirom (EQF) i Kvalifikacijskim okvirom Europskog prostora visokog obrazovanja (QF_EHEA) kao preduvjetima za mapiranje kvalifikacija i potpisivanje sporazuma o automatskom priznavanju.

Stoga bi zemlje regije, koje su predmet ove analize, trebale uložiti dodatne napore u cilju pune provedbe ključnih obveza Bolonjskog procesa, a bliskija suradnja između država mogla bi se oslanjati na mogućnosti razmjene dobrih praksi i znanja kroz međunarodne konferencije, radionice i seminare, razmjenu osoblja, pri tome radeći na međusobnom razumijevanju specifičnosti svake pojedinačne zemlje te poticanju transparentnosti i izgradnji povjerenja u sustave visokog obrazovanja temeljene na stvarnoj kvaliteti.

Ideja automatskog/olakšanog priznavanja visokoškolskih kvalifikacija u državama regije trebala bi biti vodilja u nadolazećem razdoblju te bi se buduće aktivnosti mogle usmjeriti na implementaciju istog. Jedna od mogućnosti za uvođenje i provedbu automatskog/olakšanog priznavanja može biti zajednički projekt, koji bi se podnio putem međunarodnih poziva (ENIC/NARIC poziv, Erasmus+ pozivi...). Kako bi se ostvarila i u punom smislu integrirala ideja automatskog priznavanja, sustavi visokog obrazovanja u svim državama trebaju se zasnivati na punoj implementaciji ESG standarda, odnosno potrebno je jamčiti kvalitetu visokoškolskih ustanova, studijskih programa te visokog obrazovanja općenito, stavljajući izvan svake sumnje mogućnost stjecanja visokoškolskih kvalifikacija na netransparentan način. Time se ne samo olakšava priznavanje visokoškolskih kvalifikacija, nego i jača internacionalizacija na visokoškolskim ustanovama, omogućavajući visokoškolskim ustanovama u regiji da budu relevantan partner na europskom tržištu obrazovanja i obuke.

Također, potrebno je razviti kvalifikacijske okvire u punom smislu, što uključuje omogućavanje prohodnosti između akademske i stručne vertikale, referenci-

ranje rezultata učenja prema generičkim deskriptorima razina zasnovanim na EQF-u, pokušati uskladiti podjelu znanstvenih područja, polja i grana prema jednoj od najviše korištenih europskih klasifikacija kvalifikacija (Frascati, ISCED...) te iste referencirati prema EQF-u, čime će se olakšati prohodnost studenata i radne snage, a regija integrirati u kompaktno ekonomsko područje.

Smjernice koje će voditi ka automatskom/olakšanom priznavanju:

- sve zemlje trebaju koristiti QF-ove u postupcima priznavanja;
- pri pozicioniranju kvalifikacija na razine NQF-a i njihovom upućivanju/samocertificiranju na EQF trebalo bi primijeniti općeprihvaćena načela: bachelor sa 180/240 ECTS – prvi ciklus/razina EQF 6; master sa 90-120 ECTS-a i ukupno 300 ECTS-a – drugi ciklus/razina EQF 7; doktorski studij- minimalno 3 godine znanstvenog istraživanja; treći ciklus/razina EQF 8. Nepoštivanje ovog načela bi predstavljalo bitnu razliku i prepreku za pravedno i transparentno priznavanje;
- prema načelima EQF-a, kvalifikacije različitih vrsta mogu se postaviti na istu razinu, stoga bi u zemljama s binarnim sustavom kvalifikacije različitih vrsta (profila) trebale biti pozicionirane na istim razinama;
- potpuna provedba Lisabonske konvencije o priznavanju i NQF-ova treba biti integrirana u redovite interne i eksterne postupke osiguravanja kvalitete kako bi sustavi osiguravanja kvalitete osigurali da su, na kraju, ishodi učenja diplomanata u skladu s odgovarajućim generičkim deskriptorima EQF-a, odnosno dublinskim deskriptorima;
- posebne informacije o visokoškolskim kvalifikacijama koje su ključne za priznavanje trebaju biti jasno navedene u dodatku diplomi i lako razumljive tijelima za priznavanje, sveučilištima, poslodavcima i svim zainteresiranim stranama;
- informacije o pozicioniranju kvalifikacija stečenih po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja i njihov odnos s kvalifikacijama stečenim po bolonjskom sustavu visokog obrazovanja trebaju biti transparentniji i dostupniji, jer u većini slučajeva nisu prikazani u izvješćima o referenciranju;
- viša stručna sprema stečena po predbolonjskom sustavu visokog obrazovanja, u svim zemljama koje su predmet ove analize, trebaju biti priznate kao bolonjske kvalifikacije prvog ciklusa, kako u akademske svrhe, tako i u svrhu zapošljavanja.

